

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

**ПСИХОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ
ОСОБИСТОСТІ**

Монографія

Том 6

*За загальною редакцією д. психол. н., проф. В. Й. Бочелюка
За редакцією д. пед. н., доц. М. А. Дергач*

Запоріжжя
«Просвіта»
2019

УДК 159.9.+316.6

П 86

Ухвалено до друку вченою радою
Запорізького національного технічного університету
Протокол № 4 від 11 листопада 2019 р.

Рецензенти:

Т. В. Вісковатова, академік Української академії наук,
доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри загальної і соціальної психології
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова
Н. Є. Завацька, доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної та практичної психології
Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля
О. В. Шевяков, доктор психологічних наук, професор,
завідувач кафедри психології
Дніпропетровського гуманітарного університету

Автори:

*В. Й. Бочелюк, В.В. Нечипоренко, Е.Г. Позднякова-Кирбят'єва,
О.Л. Позднякова, Н.Є. Завацька, Ю.О. Бохонкова, О.В. Шевяков,
М. А. Дергач, І.Ю. Антоненко, А.В. Турубарова, Ю.А. Завацький,
М. С. Панов, Н. В. Партико, І.А. Шрамко, Г.О. Застело, О.В. Сорока,
Г.М. Закалик, Н. Г. Шубертій, Ю.В. Стрюкова, О.П. Середа,
А.В. Овчинников, Я.Є. Віхляєва,*

П 86

Психологічні основи розвитку особистості: монографія / за заг.
ред. В. Й. Бочелюка, за ред. М. А. Дергач. – Запоріжжя : Просвіта,
2019. – Т. 6. – 414 с.

У монографії представлено результати науково-дослідної роботи провідних вчених з проблем розвитку особистості. Шостий том присвячено психологічним проблемам індивідуально і професійного становлення особистості, психологічним аспектам спеціальної освіти, проблемам теорії та практики психологічної допомоги.

Адресується науковцям, викладачам, студентам вищих навчальних закладів, магістрам та всім, хто цікавиться проблемами психології розвитку особистості в умовах трансформації суспільства.

УДК 159.9.+316.6

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ	7
Завацька Н.Є., Завацький Ю.А.	
1.1. <i>Проблеми суб'єктивного благополуччя особистості та її соціальної мобільності в умовах суспільних трансформацій</i>	7
Бохонкова Ю. О.	
1.2. <i>Особистість і ситуація: особливості взаємовпливу</i>	35
Шевяков О. В.	
1.3. <i>Психологія розвитку соціотехнічних систем діяльності</i>	58
Дергач М. А.	
1.4. <i>Теоретичні підходи до характеристики психологічних особливостей людей періоду пізньої зрілості</i>	71
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	85
Бочелюк В. Й.	
2.1. <i>Особистісна зорієнтованість освітнього процесу як вирішальний фактор його гуманізації</i>	85
Позднякова-Кирбят'єва Е. Г.	
2.2. <i>Соціально-психологічні критерії управлінської творчості керівника</i>	110
Партико Н. В., Закалик Г. М.	
2.3. <i>Мотивація досягнення успіху в навчанні як детермінанта успіху в майбутній професії</i>	125
Стрюкова Ю. В.	
2.4. <i>Розвиток поняття професійної установки в психологічній науці</i>	141
РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ	169
Нечипоренко В. В.	
3.1. <i>Психологічні особливості професійної підготовки особистості майбутнього фахівця в галузі спеціальної освіти</i>	169

Позднякова О. Л.	
3.2. <i>Діагностика ефективності функціонування виховної системи освітньо-реабілітаційних закладів для осіб з обмеженнями життєдіяльності</i>	184
Антоненко І. Ю.	
3.3. <i>Проблема соціально-психологічної допомоги студентам з розладами аутистичного спектру</i>	200
Турубарова А. В.	
3.4. <i>Соціально-психологічні чинники задоволеності студентів-логопедів своїм зовнішнім виглядом</i>	217
Середа О. П., Овчинніков А. В.	
3.5. <i>Основи фізичної реабілітації підлітків зі сколіотичною поставою</i>	232
Розділ 4. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ	251
Панов М. С.	
4.1. <i>Психологічні особливості професійної реадaptaції особистості в сучасних реаліях українського соціуму</i>	251
Шрамко І. А.	
4.2. <i>Психологія підтримки життєдіяльності жінок в сучасному соціумі</i>	275
Застело А. О.	
4.3. <i>Можливості включення лікарняної клоунади (клоунотерапії) до подолання негативних психологічних явищ перебування дитини на довгостроковому лікуванні</i>	291
Сорока О. В.	
4.4. <i>Особливості психологічної допомоги при запиті на вирішення проблем, пов'язаних із надмірним використанням Інтернет ..</i>	309
Шубертій Н. Г., Чабан Д. В.	
4.5. <i>Робота с агрессией в геиштальт-подходе</i>	329
Віхляєва Я. Є.	
4.6. <i>Науково-теоретичні підходи до розуміння комп'ютерної залежності серед підлітків</i>	367
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	391
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	411

3.4. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЗАДОВОЛЕНОСТІ СТУДЕНТІВ-ЛОГОПЕДІВ СВОЇМ ЗОВНІШНІМ ВИГЛЯДОМ

Сучасні соціокультурні умови висувають високі вимоги до зовнішнього вигляду особистості, що сприяє підвищенню значимості зовнішнього вигляду в житті людей. Більшість вчених вважають, що зовнішній вигляд людини («зовнішнє Я», «тілесне Я», образ тіла) стає найважливішою умовою, що визначає успішність особистості в різних сферах її життєдіяльності. Переживання людини, пов'язані зі своїм зовнішнім виглядом, охоплюють різні верстви сучасного суспільства і сприяють формуванню «нормативної незадоволеності зовнішнім виглядом», яка з часом переростає в «тотальну незадоволеність зовнішнім виглядом». А це, в свою чергу, призводить до дезадаптивної поведінки та негативних оцінок свого життя.

Зарубіжні дослідники [1; 2; 4; 10] відзначають, що в сучасному суспільстві «незадоволеність своєю зовнішністю досягла розмірів епідемії». Н. Рамсі і Д. Харкот [10] пишуть про те, що рівень незадоволеності своїм зовнішнім виглядом, практично, не відрізняється у людей, що мають і не мають видимих недоліків зовнішнього вигляду.

Поширеність незадоволеності зовнішнім виглядом серед населення обумовлена збільшенням суб'єктивної значущості зовнішнього вигляду в сімейній, професійній та інших сферах життєдіяльності людини [9].

Значимість і емоційна оцінка зовнішнього вигляду впливають на переробку інформації про зовнішній вигляд і приймають участь у формуванні образу (схеми) зовнішнього вигляду, що може привести до виникнення стійкого почуття занепокоєння з приводу свого зовнішнього вигляду. Зі зростанням значущості зовнішнього вигляду посилюється

вплив оцінок зовнішнього вигляду на появу у людини тривоги, неспокою та депресії.

В. Лабунська [7] сформулювала соціально-психологічне визначення феномену зовнішнього вигляду. Вона визначає зовнішній вигляд як форму об'єктивізації внутрішнього світу особистості, характеризує його як динамічну сукупність трьох взаємопов'язаних підсистем: статичних, середньо-динамічних і динамічних компонентів.

Зовнішній вигляд складається з компонентів, які відрізняються ступенем мінливості під впливом різних чинників:

- стійкий компонент зовнішнього вигляду (особа, статура);
- середньостійкий компонент (оформлення зовнішності: зачіска, косметика, прикраси, одяг);
- динамічний компонент (експресивна, невербальна поведінка, пов'язана зі станами і відносинами особистості) [6].

В її роботах [5; 6] зовнішній вигляд розглядається як один із головних інструментів самопрезентації, як один із найважливіших засобів побудови типологій, виділення і розпізнавання певних соціальних груп та ін. Зовнішнім виглядом приписуються також функції зміцнення самооцінки, отримання схвалення, поваги, збільшення впливу на інших, вибудовування владних відносин.

Н. Рамсі і Д. Харкорт [10] стверджують, що стереотипні судження про людей формуються на основі їх зовнішнього вигляду. Більш привабливі люди сприймаються як товариські, володіють соціальними навичками, що відрізняються більш здоровою психікою, більш сексуальні та впливові. Вони підкреслюють, що привабливі люди оцінюють себе як більш компетентних і більш психічно здорових людей. Західні дослідники, зазначають, що привабливі зовні люди перевершують малопривабливих з цілої низки важливих в суспільних відносинах параметрів: в успіху,

особистій привабливості, популярності, товариськості, сексуальності, здатності переконувати.

Поряд з цим вони відзначають, що власники привабливого зовнішнього вигляду також стикаються з достатньою кількістю проблем в різних сферах життєдіяльності. Одна з них – це приписування зовні гарній людині негативних якостей особистості (марнославство, егоїзм, байдуже ставлення до людей та ін.), а інша – заздрість. Іншими словами, зміна зовнішнього вигляду в бік посилення його привабливості не завжди призводить до позитивної зміни відносин людини зі світом і з самим собою, не завжди є чинником підвищення самооцінки, самоповаги, поліпшення міжособистісних відносин, просування кар'єрними сходами [8].

У своїх роботах В. Лабунська [5; 6; 7] підкреслює, що оцінка власної зовнішності завжди пов'язана з оцінками інших людей, думки, судження яких щодо зовнішнього вигляду можуть бути значущими і формувати особливу систему значущих відносин. На її думку, проблема полягає в пошуку соціально-психологічних чинників, що перетворюють члена групи в значимого Іншого, які формують систему значущих міжособистісних відносин, яку можна позначити, як «значимий оцінювач зовнішнього вигляду». Таке позначення «значущих міжособистісних відносин» пояснюється тією роллю, яку відіграють оцінки в міжособистісних і інтрагрупових відносинах. Оцінки та самооцінки інтегрують зовнішнє і внутрішнє людини, надають їй властивість цілісності. Отже, можуть виступати як предиктори значущих відносин в групі, а вони, в свою чергу, можуть визначати рівень задоволеності і стурбованості зовнішнім виглядом членів групи.

Зовнішній вигляд впливає на статус людини в групі тоді, коли він відрізняється фізичною привабливістю, включає міміку, невербальну поведінку, відповідність певного ставлення до іншої людини. Статус

людини визначається, в першу чергу, на основі такого компонента зовнішнього вигляду, як його оформлення. У процесі визначення статусу суб'єкт сприйняття звертає увагу на якість одягу, аксесуари, на деякі деталі оформлення зовнішнього вигляду, які мають значення в суспільстві. Він здійснює оцінку доглянутості, охайності зовнішнього вигляду. Для побудови образу іншої людини увага суб'єкта концентрується також на патерах невербальної поведінки, серед яких виділяються ті, які несуть інформацію про ступінь впевненості об'єкта пізнання [11]. Оцінка зовнішнього вигляду члена групи може бути обумовлена його належністю до мікро-груп: з привабливим або непривабливим зовнішнім виглядом.

Статус студента в групі може бути детермінований особливостями його зовнішнього вигляду, так як зовнішній вигляд несе різну інформацію про особистість студента. Відносини між студентами і ставлення студентів до педагогів обумовлені інтегральним внутрішньо-груповим статусом студента, а також рівнем соціально-психологічного розвитку студентської групи. Самооцінки зовнішнього вигляду лідерів студентських груп можуть відрізнятися від самооцінок інших членів групи.

Студентський вік (головним чином, юнацький вік) характеризується розвитком міжособистісної взаємодії, розширенням кола спілкування, тому на розвиток особистості студентів дуже впливають референтні групи. В даному віці ускладнюються відносини, розширюється коло спілкування, з'являється необхідність в тому, щоб співвідносити свої дії з діями інших людей. Такі новоутворення юнацького віку сприяють розвитку самопізнання, формують самооцінку, на яку впливають оцінки інших людей і досягнення. В юнацькому віці підвищується сензитивність до зовнішнього вигляду. Дотримання модним стандартам, увага до фізичних компонентів зовнішнього вигляду є важливими особливостями юнацького віку [3].

Отже, у соціальній психології проводяться дослідження, в яких фіксується роль зовнішнього вигляду в формуванні статусу особистості в групі, а також вивчається питання про те, за допомогою яких компонентів і елементів зовнішнього вигляду проявляється наявний у особистості груповий статус.

Метою нашого дослідження є виявлення соціально-психологічних чинників задоволеності студентів-логопедів своїм зовнішнім виглядом.

Відповідно до мети були сформульовані такі завдання дослідження:

1. Виявити рівень вираженості задоволеності/незадоволеності своїм зовнішнім виглядом у студентів-логопедів.

2. Здійснити порівняльний аналіз самооцінок компонентів зовнішнього вигляду студентів про себе та про інших в студентській групі.

Дослідження проводилося на базі Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії (м. Запоріжжя). Вибірка дослідження: 17 студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта, віком від 19 до 21 року.

На першому етапі дослідження застосовувалася розроблена А. Лабунською методика «Оціночно-змістовна інтерпретація зовнішнього вигляду і його відповідність гендерно-віковим конструктам». За допомогою цієї методики визначалися самооцінки і оцінки зовнішнього вигляду кожного члена групи, на основі яких розраховувалися групові оцінки. Самооцінками і груповими оцінками зовнішнього вигляду піддавалися наступні компоненти зовнішнього вигляду: обличчя, статура, оформлення зовнішнього вигляду, виразна поведінка, а також такі характеристики, як привабливість зовнішнього вигляду для протилежної статі, фемінність/маскулінність, сексуальність зовнішнього вигляду.

Студентам пропонувалося оцінити за десяти бальною системою ступінь відповідності перерахованих характеристик своїм зовнішнім

виглядом і зовнішнім виглядом членів групи. 1 бал ставиться в тому випадку, якщо та чи інша характеристика зовнішнього вигляду повністю не відповідає своїм зовнішнім виглядом і зовнішнім виглядом члена групи, а 10 балів ставиться тоді, коли, та чи інша характеристика повністю відповідає зовнішньому вигляду і зовнішньому вигляду члена групи. По кожному виду самооцінок і групових оцінок розраховувався середній показник.

На другому етапі дослідження застосовувалася анкета «Ставлення до свого зовнішнього вигляду: задоволеність і стурбованість», яка розроблялася з урахуванням методичних підходів, відображених в дослідженнях В. Каліновської, О. Скугаревського, С. Татаурова та А. Черкашиної. Учасники дослідження повинні були визначитися зі ставленням до свого зовнішнього вигляду, поставивши знак «X» на прямий, проведений між двома оцінками запропонованого твердження. Чим ближче поставлений знак «X» до одного чи іншого полюсу прямій, тим в більшій чи в меншій мірі студент згоден з твердженням. Відповіді учасників дослідження групуються навколо двох показників: задоволеність/незадоволеність своїм зовнішнім виглядом.

Результати дослідження за анкетною «Ставлення до свого зовнішнього вигляду: задоволеність і стурбованість» показали, що середній по групі показник задоволеності студентів своїм зовнішнім виглядом – 7, що відповідає рівню вище середнього (за десятибальною системою). Середній по групі показник незадоволеності студентів своїм зовнішнім виглядом – 6, що відповідає середньому рівню (за десятибальною системою). При цьому спостерігається велика розбіжність індивідуальних показників, від 1,7 до 10 балів.

Стурбованість зовнішнім виглядом відповідає середньому рівню, а задоволеність зовнішнім виглядом знаходиться в діапазоні вище середнього. Ці данні вказують на те, що різниці між задоволеністю і

стурбованістю студентами своїм зовнішнім виглядом майже немає. Різниця складає всього 1 бал, але це відносить показники до різних діапазонів.

Таким чином, порівняльний аналіз вираженості задоволеності, стурбованості студентами своїм зовнішнім виглядом показав.

По-перше, що більшість студентів мають середній і вище середнього рівень задоволеності зовнішнім виглядом і середній рівень стурбованості зовнішнім виглядом. Студенти в меншій мірі стурбовані своїм зовнішнім виглядом, ніж задоволені ним.

По-друге, рівні стурбованості та задоволеності зовнішнім виглядом є взаємопов'язаними показниками ставлення до свого зовнішнього вигляду: чим вище рівень вираженості задоволеності зовнішнім виглядом, тим нижче рівень стурбованості ним і навпаки. Узагальнені результати за кожним досліджуваним представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Середні показники вираженості задоволеності/незадоволеності студентів своїм зовнішнім виглядом (середні значення)

№ з/п	Стурбованість	Задоволеність	Загальний середній показник (З-С)
1	7,8	3	-4,8
2	7	5,5	-1,5
3	6,7	8	1,3
4	5,7	8,8	3,1
5	5,7	7,3	1,6
6	6,5	6,5	0
7	2,5	7	4,5
8	5	6,3	1,3
9	1,7	6,3	4,6
10	5,3	7,3	2
11	5	8	3
12	8,5	6,3	-2,2
13	6,7	10	3,3
14	7,2	4,8	-2,4
15	7,2	8,5	1,3
16	6	8,5	2,5
17	6,7	5,5	-1,2

Результати за параметром «Стурбованість» показали, що у більшості студентів середній рівень стурбованості зовнішнім виглядом – 58,8%. У 29,4% – рівень вище середнього, у 11,8% – низький. Високий рівень стурбованості не був виявлений у досліджуваній групі.

Результати за параметром «Задоволеність» показали, що у більшості студентів вище середнього рівень задоволеності зовнішнім виглядом – 47,1%. У 35,3% – середній рівень задоволеності, у 11,8% – нижче середнього. Високий рівень задоволеності у 5,8%. Низького рівня задоволеності не було виявлено у досліджуваній групі.

Результати за параметром «Прагнення до вдосконалення» показали, що у більшості студентів (53%) вище середнього рівень прагнення до вдосконалення. 41,2% випробуваних показали високий рівень прагнення до вдосконалення. Середній рівень прагнення до вдосконалення виявлений у 5,8% випробуваних. Нижче середнього та низького рівнів не виявлено.

У більшості студентів результати «Стурбованості» на середньому рівні, а результати «Задоволеності» вище середнього. Отже, можна сказати, що студенти майже в однаковій мірі, як задоволені своєю зовнішністю, так і незадоволені та мають високе прагнення до вдосконалення. У 5,8% випробуваних виявлений середній рівень задоволеності та незадоволеності своєю зовнішністю, та зовсім не має прагнення до вдосконалення. Це може свідчити про дисбаланс, протиріччя ставлення студента до своєї зовнішності. Узагальнені результати за кожним досліджуваним представлені в таблиці 2.

Таблиця 2

Середні показники та рівні параметрів ставлення студентів
до свого зовнішнього вигляду

№ з/п	Стурбованість	Задоволеність	Прагнення до вдосконалення	Середній показник (З-С)
1	7,8 – вище середнього	3 – нижче середнього	9,5 – високий	-4,8
2	7 – вище середнього	5,5 – середній	9 – високий	-1,5
3	6,7 – середній	8 – вище середнього	8 – вище середнього	1,3
4	5,7 – середній	8,8 – вище середнього	10 – високий	3,1
5	5,7 – середній	7,3 – вище середнього	7,5 – вище середнього	1,6
6	6,5 – середній	6,5 – середній	6 – середній	0
7	2,5 – низький	7 – вище середнього	8,5 – вище середнього	4,5
8	5 – середній	6,3 – середній	10 – високий	1,3
9	1,7 – низький	6,3 – середній	7,5 – вище середнього	4,6
10	5,3 – середній	7,3 – вище середнього	7,5 – вище середнього	2
11	5 – середній	8 – вище середнього	9 – високий	3
12	8,5 – вище середнього	6,3 – середній	7 – вище середнього	-2,2
13	6,7 – середній	10 – високий	10 – високий	3,3
14	7,2 – вище середнього	4,8 – нижче середнього	8,5 – вище середнього	-2,4
15	7,2 – вище середнього	8,5 – вище середнього	10 – високий	1,3
16	6 – середній	8,5 – вище середнього	7 – вище середнього	2,5
17	6,7 – середній	5,5 – середній	8 – вище середнього	-1,2

Узагальнені результати, а саме рівні сформованості параметрів ставлення студентів до свого зовнішнього вигляду представлені на рис. 1.

Рис. 1. Рівні сформованості параметрів ставлення студентів до свого зовнішнього вигляду (у %)

Відповідно до завдань дослідження методики В. Лабунської, було проаналізовано самооцінки різних компонентів зовнішнього вигляду членів студентської групи. Отримані результати мають значення від 1 до 10 балів за всіма оцінюваними параметрами, де 12 бали відповідають низькій оцінці; 3-4 бали відповідають оцінці «нижче середнього»; 5-6 балів відповідають середньому рівню оцінки; 7-8 бали відповідають оцінці «вище середнього»; 9-10 балів відповідають високому рівню оцінки різних компонентів зовнішнього вигляду.

Співвідношення середньо-групових показників самооцінки за кожним компонентом зовнішнього вигляду студентів про себе представлено в таблиці 4. Самооцінки всіх досліджуваних компонентів зовнішнього вигляду знаходяться в діапазоні вище середнього. Іншими словами, студенти досить високо оцінюють свій зовнішній вигляд, вважають, що він є привабливим для протилежної статі, наділений сексуальністю, в ньому досить добре представлена гендерна ідентичність: маскулінність або фемінність, тобто, виражена мужність або жіночність. Незважаючи на досить високий, практично, однаковий середньогруповий рівень самооцінок зовнішнього вигляду, спостерігається розбіжність даних від 6 до 10 балів. Це свідчить про те, що студенти оцінюють себе по різному. Деякі оцінюють свою зовнішність на середній рівень, а інші оцінюють себе максимально на 10 балів, що відповідає високому рівню. Серед студентів в групі немає зовсім однакових результатів, але виявлені студенти які практично повністю задоволені собою, своєю зовнішністю, ставленням протилежної статі до себе. Також виявлені студенти які не дуже задоволені своєю зовнішністю, що обумовлено різною самооцінкою. Студенти, які оцінюють свою зовнішність досить високо мають високу

Таблиця 4

Аналіз самооцінок компонентів зовнішнього вигляду студента про себе
(середні значення)

№ з/п	обличчя	статура	оформлення зовнішнього вигляду	виразна поведінка	привабливе для протилежної статі	сексуальність зовнішнього вигляду	мускулітність / фемінність
1	6,8	8,2	8	8	9	8	9
2	8	7	6	8	7	8	9
3	9,1	8	10	9,4	9	9	9
4	9	9	9	9	9	9	8
5	8,7	8,8	8,8	9	9	9	8
6	9,7	8,6	8,7	9,3	9	8	9
7	9,5	9,5	9,2	9,1	9	8	9
8	7,8	7,3	7,2	7	8	8	9
9	8,6	8,4	9	9	8	9	9
10	8,4	8,2	8,6	8,3	8	9	8
11	8,9	9	7,9	8	8	9	8
12	8,6	9,2	8	9	9	9	7
13	9	9	9	8,3	9	8	7
14	10	10	9	9	9	9	8
15	8	7	8	9	8	8	9
16	7	7	6	9	8	9	7
17	9	8,6	9	7,8	8	9	7
Сер. знач. по групі	8,6	8,4	8,3	8,6	8,4	8,6	8,2

самооцінку, відповідно, ті, які багато в чому не задоволені своєю зовнішністю мають більш низьку самооцінку.

Виходячи з результатів дослідження можна зробити висновки, що студенти практично однаково за всіма параметрами оцінили свою зовнішність, сексуальність тощо. За всіма показниками студентська група має результати від 8,2-8,6, що відповідає рівню «вище середнього». Найвище з результатом 8,6 студенти оцінили обличчя, виразну поведінку, сексуальність зовнішнього вигляду. Найнижче з результатом 8,2 студенти оцінили мускулітність/фемінність. Статуру, оформлення зовнішнього вигляду, привабливість для протилежної статі випробувані оцінили з різницею в 0,1 бал, від 8,3-8,4. Ці показники свідчать про те, що студенти практично задоволені своїм обличчям, вважають свою поведінку досить

виразною та вважають себе досить сексуальними. Але хотіли б бути більш мужніми або жіночними.

Незважаючи на такі досить високі показники по групі, є розбіжності в результатах студентів від 6,8 до 10, тобто від середнього рівня до високого рівня. Це свідчить про те, що є студенти котрі не достатньо задоволені своєю зовнішністю і є повністю задоволені. Співвідношення середньо-групових показників самооцінки за кожним компонентом зовнішнього вигляду студентів про інших представлено в таблиці 5.

Таблиця 5

Аналіз самооцінок компонентів зовнішнього вигляду студента про інших (середні значення)

№ з/п	обличчя	статура	оформлення зовнішнього вигляду	виразна поведінка	привабливе для протилежної статі	сексуальність зовнішнього вигляду	мускуліність / фемінність
1	7	8	8,4	6	7,5	8	9
2	8	8,2	8	9	9	8	9
3	9,3	7	9	9	6	9	9
4	8	9	6,8	8,3	8	9	9
5	9	8,7	8,2	8,9	9	8,5	9
6	9,5	8	8,2	9	9	8,2	8
7	9,5	9,5	9,8	9,2	8	9,3	8
8	7,7	7,9	7	8	8	8	8
9	8,8	8,8	8	9	8,8	9,5	8,5
10	9	8,5	9	8	9	9,7	9
11	9	8,5	8	9	8	9	9
12	8	9	8,7	9,2	9	8,9	9,4
13	9,2	9	9,4	8	10	10	8,5
14	8	9	9,2	9	9	8,6	9
15	8,5	7	8	7,2	10	8,9	9,6
16	7	7,6	6	8,8	9	9,6	8,5
17	9	8,6	8	8	9	9	9
Сер. знач. по групі	8,5	8,4	8,2	8,4	8,6	8,9	8,8

Аналіз самооцінок компонентів зовнішнього вигляду студентів про себе та про інших показав, що результати майже однакові та

знаходяться на рівні «вище середнього». Статуру студенти оцінили однаково, є незначна різниця в показниках між оцінками самого себе та оцінками інших. Взявши до уваги результати характеристик обличчя, оформлення зовнішнього вигляду та виразної поведінки, можна сказати, що студенти свої характеристики оцінили на 1-2 бали більше, ніж оцінили інші. Інші оцінили на 0,2-0,6 балів більше характеристики привабливості для протилежної статі, сексуальність зовнішнього вигляду, мускулітність/фемінність ніж самі студенти про себе. Студенти найбільше оцінили показник «Сексуальність зовнішнього вигляду». Найменше оцінили оформлення зовнішнього вигляду та мускулітність/фемінність. Практично однакові результати студентів про себе та інших, це свідчить про те що студенти практично реально себе оцінюють за всіма критеріями, тому що їх результати збігаються з результатами інших, які їх оцінюють. У студентів переважає нормальна самооцінка. Порівняльний аналіз самооцінок компонентів зовнішнього вигляду про себе та про інших представлений в таблиці 6.

Таблиця 6

Порівняльний аналіз самооцінок компонентів зовнішнього вигляду про себе та про інших (середні значення)

№ з/п	обличчя	статура	оформлення зовнішнього вигляду	виразна поведінка	привабливість для протилежної статі	сексуальність зовнішнього вигляду	мускулітність / фемінність
Про себе	8,6	8,4	8,3	8,6	8,4	8,6	8,2
Про інших	8,5	8,4	8,2	8,4	8,6	8,9	8,8
Різниця	0,1	0	0,1	0,2	-0,2	-0,3	-0,6

Порівняльний аналіз середніх показників самооцінок компонентів зовнішнього вигляду студентів представлений на рис. 2.

Рис. 2. Порівняльний аналіз середніх показників самооцінок компонентів зовнішнього вигляду студентів

Таким чином, порівняльний аналіз самооцінок компонентів зовнішнього вигляду дозволяє зробити наступні висновки.

Середньо-групові оцінки свого зовнішнього вигляду (обличчя, статура, оформлення зовнішнього вигляду) студентами є досить високими. Студенти вважають, що їх зовнішній вигляд є привабливим для протилежної статі, наділений сексуальністю, в ньому досить добре представлена гендерна ідентичність: маскуліність або фемінність. Майже немає різниці між оцінками студентів про себе та інших про них, що свідчить про адекватне ставлення студентів до своєї зовнішності.

Отже, аналіз наукової літератури та проведене емпіричне дослідження дозволили сформулювати такі висновки.

По-перше, зовнішній вигляд розглядається відповідно до уявлень про природу і функції «зовнішнього Я» особистості, визначається як форма об'єктивізації внутрішнього світу людини і вивчається вплив зовнішнього вигляду на стан, переживання людини, на систему соціальних, міжособистісних відносин, на оцінку людиною різних сторін життєдіяльності. Невідповідність реального образу «зовнішнього Я» ідеальному «зовнішньому Я» виступає одним із чинників формування

незадоволеності, занепокоєння зовнішнім виглядом. Обличчя, статура, оформлення зовнішнього вигляду, виразна поведінка, привабливість для протилежної статі, сексуальність зовнішнього вигляду, мускулінність/фемінність – виступають компонентами зовнішнього вигляду.

По-друге, статус студента в групі може бути детермінований особливостями його зовнішнього вигляду, так як зовнішній вигляд має різну інформацію про особистість студента. Відносини між студентами і ставлення студентів до педагогів обумовлені інтегральним внутрішньогруповим статусом студента, а також рівнем соціально-психологічного розвитку студентської групи.

По-третє, результати емпіричного дослідження показали, що більшість студентів-логопедів мають середній і вище середнього рівень задоволеності зовнішнім виглядом і середній рівень стурбованості зовнішнім виглядом. Студенти в меншій мірі стурбовані своїм зовнішнім виглядом, ніж задоволені ним. Вони досить високо оцінюють свій зовнішній вигляд, вважають, що він є привабливим для протилежної статі, наділений сексуальністю, в ньому досить добре представлена гендерна ідентичність: маскулінність або фемінність.

По-четверте, аналіз самооцінок компонентів зовнішнього вигляду студентів про себе та про інших показав, що результати майже однакові та знаходяться на рівні «вище середнього», це свідчить про те що студенти-логопеди практично реально себе оцінюють за всіма критеріями, тому що їх результати збігаються з результатами інших, які їх оцінюють. У студентів переважає нормальна самооцінка.

3.4. Соціально-психологічні чинники задоволеності студентів-логопедів своїм зовнішнім виглядом (А.В. Турубарова)

1. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М. : Аспект Пресс, 2009. – 363 с.
2. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс. – М. : Прогресс, 1986. – 425 с.
3. Кириленко Т. С. Психологія самопізнання / Т. С. Кириленко, О. А. Льошенко. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2015. – 192 с.
4. Кондратьев М. Ю. Психология отношений межличностной значимости / М. Ю. Кондратьев, Ю. М. Кондратьев. – М. : ПЕР СЭ, 2006. – 272 с.
5. Лабунская В. А. «Видимый человек» как социально-психологический феномен / В. А. Лабунская. // Социальная психология и общество. – 2010. – декабрь (1). – С. 26-39.
6. Лабунская В. А., Самооценка и оценка внешнего облика членов студенческой группы как предикторы отношений межличностной значимости / В. А. Лабунская, Е. В. Капитанова. // Социальная психология и общество. – 2016. – Т.7. – № 1. – С. 72-87.
7. Лабунская В. А. Не язык тела, а язык души. Психология невербального выражения личности / В. А. Лабунская. – Ростов-на-Дону : Феникс, 2009. – 344 с.
8. Ліфарєва Н. В. Психологія особистості / Н. В. Ліфарєва. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 240 с.
9. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія особистості і спілкування / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Либідь, 2004. – 574 с.
10. Рамси Н. Психология внешности / Н. Рамси, Д. Харкорт. – СПб. : Питер, 2009. – 256 с.
11. Русинка І. І. Психологія : Навчальний посібник / І. І. Русинка. – К.: Знання, 2007. – 367 с.

3.5. Основи фізичної реабілітації підлітків зі сколіотичною поставою (О. П.Середа, А. В. Овчинніков)

1. Афанасьєва О. Вплив комплексної програми фізичної реабілітації на функціональний стан хребта дітей середнього шкільного віку з порушенням постави / О. Афанасьєва. // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2013. – №1. – С. 152-155.
2. Майкова Т. В. Особливості функціонального стану вегетативної нервової системи хворих на коксартроз в концепції патогенетичного підходу до фізичної реабілітації / Т. В. Майкова. // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2017. – Вип. 25. – С. 84-89.
3. Медико-соціальна експертиза обмеження життєдіяльності та принципи складання індивідуальної програми реабілітації інвалідів в наслідок неврологічних ускладнень остеохондрозу хребта / А. В. Іпатов, М. І. Черненко, О. В. Сергієні, В. А. Голик, Т. М. Шутова, О. О. Харченко, О. М. Мороз, А. П. Півник, Г. В. Русіна // Навчально-методичний посібник. Дніпропетровськ: Пороги, 2014. – 95 с.
4. Мурза В. П. Фізична реабілітація. Навчальний посібник / В. П. Мурза. – К. : «Олан», 2004. – 559 с.